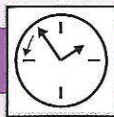

ERNST FRIEDRICH GURLT (1794-1882)

Veterinair verleden

Generaties veterinaire studenten zijn vertrouwd geraakt met het standaardwerk van de veterinaire anatomie: Ellenberger-Baum, zonder te beseffen dat dit werk is voortgekomen uit het 'Handbuch der vergleichende Anatomie der Haus-Säugethiere' van Gurlt, de grondlegger van de moderne vergelijkende anatomie.

Gurlt werd in 1794 geboren in Drentkau, een plaatsje in Silezië. Zijn vader was in dienst van een graaf en was als zodanig belast met de rechtspraak. Na de dorpsschool doorlopen te hebben, kreeg hij onderwijs van de plaatselijke pastoor. Toen hij in 1809 verkoos om apotheker te worden, is hij in dienst gekomen van een apotheker in het naburige Lüben. Daar hij het enige personeelslid was en zijn chef hem alles liet doen terwijl hij daarbij nog slecht werd behandeld en vergoed, had hij hier een moeilijke leertijd. Naast het fabriceren van chemisch-farmaceutische preparaten moest hij in de zomer extracten maken van verse kruiden en in de winter distillaten van diverse grondstoffen. Ondanks het feit dat hij onder moeilijke omstandigheden moest werken, heeft hij hier een grondige kennis van de farmacie en met name van de botanie verworven.

Door de veldslag bij Bautzen in Silezië in 1813 brak er een enorme paniek uit onder de bevolking. Ieder sloeg op de vlucht, zo ook de apotheker. Hoewel hij Gurlt ook aanraadde de benen te nemen, bleef de negentienjarige beediende op zijn plaats. In de onmiddellijke omgeving verbleven 10000 soldaten, terwijl er in het lazaret 300 zieke of gewonde militairen lagen. Op verzoek van de chef-arts nam hij de zorg voor de geneesmiddelenvoorziening op zich. Ook uit omliggende plaatsen kwamen verzoeken om hulp. Dit alles betekende dat Gurlt gedurende tien weken dag en nacht gewerkt heeft om aan alle verzoeken tot verstrekking van geneesmiddelen te voldoen.

Na de wapenstilstand op 15 augustus 1813, besloot Gurlt de apotheek te verlaten om in militaire dienst te gaan. Hij werd in Breslau gelegerd om daar met een groep van dertien apothekers de farmaceutische zorg op zich te nemen voor 10000 soldaten. Door de hevige tyfusepidemie werden er ook twaalf van de dertien apothekers door de ziekte aangetast waaronder Gurlt.

Hij is zes weken ziek geweest, waarvan hij twee weken in een delirium heeft gelegen. Zijn behandelend arts heeft hem overgehaald om daarna medicijnen te gaan studeren. De start in 1814 aan de universiteit van Breslau was moeilijk: te weinig ondergrond en door de dood van zijn vader ook geen financiële ondersteuning. Toen Napoleon terugkeerde uit Elba in het voorjaar van 1815, besloot Gurlt weer de wapenrok aan te trekken. Daar de plaats van assistent-apotheker niet meer beschikbaar was en hij nog aan het begin van zijn medische studie stond en dus niet als arts werkzaam kon zijn, heeft hij zich als chirurg gemeld voor een ambulans veldlazaret in Düsseldorf. De tocht per postwagen van Berlijn naar Düsseldorf duurde negen dagen en nachten! Met het veldlazaret is hij gedurende een jaar getrokken via Parijs naar Le Mans en vandaar weer via Parijs met een ziekentransport naar Luxemburg. Van daar terug naar Berlijn onder een temperatuur van minus twaalf graden, waardoor hij aan reuma is gaan lijden, wat hem in zijn verdere leven veel last heeft bezorgd.

In de zomer van 1816 heeft hij de studie weer opgevat. Al gauw werd hij benaderd door professor Otto om hem als assistent terzijde te staan bij het maken van anatomische preparaten. Toen Otto voor een jaar op reis ging, kreeg Gurlt het toezicht over het museum, waarbij ook van hem verlangd werd om een aantal dierskeletten te prepareren. Op 5 augustus 1819 promoveerde hij bij Otto op het onderwerp: 'Ueber die Deformatitäten der Venen'.

Toen Gurlt op aanraden van Otto het plan opvatte om diergeneeskunde te gaan studeren om later in Breslau departementsdierenarts te worden, kreeg hij in Breslau toestemming om in Wenen te gaan studeren met een toelage van 400 thaler, mits hij in Berlijn zijn artsendiploma verkreeg. Toen hij zich daartoe in Berlijn meldde, zei de betreffende hoge ambtenaar dat hij als geroepen kwam. Er was namelijk een plaats als repetitor voor de anatomie aan de veeartsenijschool beschikbaar gekomen. Hij kreeg een benoeming op basis van een salaris van 400 thaler, vrij wonen en vrij brandhout. Gedurende de winter voltooide hij zijn medische studie.

Hierna vatte hij de veterinaire studie op. Dit viel hem zwaar daar er geen goede leerboeken waren. De studenten beperkten zich tot het prepareren van de spieren, terwijl hij betoogde dat het gehele dier bestudeerd moest worden. Zo nam hij de pen ter hand en begon in 1820 zijn boek over de vergelijkende anatomie te schrijven. In de winter van 1822 voltooide hij het tweede deel, iedere dag werkend van vijf tot acht en van vier tot elf uur, terwijl de overige uren aan het instituut en het onderwijs besteed moesten worden. Zijn lichamelijke conditie liet daarbij veel te wensen over: de gehele zomer leed hij vreselijk onder reumatische pijnen en 's nachts was zijn linker lichaams helft vrijwel verlamd. Zijn handboek werd het eerste authentieke Duitse standaardwerk op het gebied van de vergelijkende anatomie voor de huisdieren. Zijn leerling Ellenberger heeft dit boek bewerkt en uitgegeven, eerst met Leisering en Müller, later met Baum.

Kort na zijn aantreden in Berlijn had Gurit ook het onderwijs in botanie - zijn oude liefde - toegewezen gekregen. Hij bleek een fabelachtige kennis te bezitten over de vindplaatsen van allerlei planten in en om Berlijn. Zijn excursies waren dan ook bijzonder populair bij de studenten.

In augustus 1824 trouwde hij de oudste dochter van de beheerder van de Berlijnse veeartsenijschool Doniges. Na in 1825 tot leraar benoemd te zijn voor een salaris van 900 thaler, werd hij in 1827 tot professor benoemd. Hij was gedurende zijn leraarschap van 1824 tot 1869 bijzonder actief en doceerde naast de algemene anatomie ook nog pathologische anatomie, fysiologie, zoölogie en botanie. Daarbij kwam nog dat hij tot 1850 geen hulp had bij het vervaardigen van anatomische preparaten, zodat hij ook deze taak voor zijn rekening moest nemen. Als één van de weinigen beheerste hij de techniek om vrijwel volmaakte preparaten te maken. Bij zijn terugtreden in 1870 bestond de museumcollectie uit 6408 stuks, alle door Gurit zelf vervaardigd. Helaas is de gehele collectie bij het bombardement van 18 maart 1945 verloren gegaan.

Toen Gurit aantrad in Berlijn, had men slechts een gebrekkige kennis van de pathologische anatomie. Dit was voor hem een reden om het vak vorm te geven en hierover in 1831 een boek uit te geven in twee delen: 'Lehrbuch der pathologischen Anatomie der Haus-Säugethiere'. Hetzelfde gold voor de fysiologie: toen hem bleek dat ook de beschikbare kennis over dit vakgebied veel leemten vertoonde, besloot hij om deze kennis te ordenen en aan te vullen en in boekvorm te laten verschijnen. Zo zag het boek 'Lehrbuch der vergleichenden Physiologie der Haus-Säugethiere' in 1837 het licht. In 1847 schreef hij samen met zijn collega C.H. Hertwig een boek over de chirurgische anatomie. Tezamen hadden zij in 1835 het 'Magazin für die gesammte Thierheilkunde' opgericht, waaraan ze veertig jaar bijdragen hebben geleverd. Naast al deze werkzaamheden was Gurit natuurlijk ook belast met het afnemen van examens en werd hij als deskundige betrokken bij rechtsgedingen.

Van 1842 tot 1847 was hij lid van de commissie, die een farmacopee moest ontwerpen, waarbij juist hij als apotheker, arts en dierenarts een bijzondere inbreng had. Verder had hij allerlei vertrouwelijke staatsfuncties. Daarnaast was hij lid en correspondent van talloze wetenschappelijke genootschappen.

Gurit heeft een bijzonder werkzaam leven gehad, waarin zijn arbeid en zijn gezin alle aandacht hadden.

Deze geleerde is niet alleen de grondlegger geweest van de vergelijkende anatomie, maar ook van de vergelijkende pathologische anatomie van de huisdieren. En dan te bedenken dat deze hardwerkende man voortdurende geplaagd werd door hevige reumatische pijnen.

In 1870 (hij was toen 76 jaar!) trok hij zich terug uit het universitaire leven om het nog een aantal jaren rustiger aan te doen. Hoewel hij tijdens het zomerreces van de universiteit stierf in augustus 1882 waren talloze collega's aanwezig om hem te begeleiden naar zijn laatste rustplaats.

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

E.P.O.

Geraadpleegde literatuur:

- * Leisering AGTh, Müller CF. 'Ernst Friedrich Gurit'. *Archiv für wissenschaftliche und praktische Thierheilkunde* 1882; 8: 486-509.
- * Renk W. Begründer der tierärztlichen Wissenschaft. *Berliner und Münchener tierärztliche Wochenschrift* 1962; 75: 13-6.
- * Schützieler G. *Das Magazin für die gesammte Thierheilkunde, 1835-1874, die Herausgeber Gurit und Hertwig und die Veröffentlichungen. Ibidem* 1969; 82: 81-86.
- * Smollich A. Ernst Friedrich Gurit (1794-1882). *Gegenbaurs morphol. Jahrb. Leipzig* 1998; 134: 575-583.
- * Saunders LZ 'Ernst F. Gurit. In: *A Biographical of Veterinary Pathology. Lawrence, Kansas* 1996: 154-157.